

brood acht-en-twintig keer zo duur, kaas ruim vier keer zo duur, rundvlees vier keer zo duur en aardappelen zeventien-en-een-half keer zo duur. Volledigheidshalve voegen wij hieraan toe dat, wat de twee artikelen betreft die in '42 en '43 de grootste zwarte markt-coëfficiënt hadden gekend: gesmolten rundvet en havermout, gesmolten rundvet in de 'winter 1944-1945' drie keer zo duur was als in '43 en havermout zeven keer zo duur. Wij willen aan deze gegevens geen andere conclusie verbinden dan dat er blijkens de cijfers van het CBS op de zwarte markt in de hongervinter, wat de vermelde levensmiddelen betrof, vooral grote vraag was naar brood, tarwebloem en aardappelen: producten waar veel koolhydraten in zaten. Vóór de hongervinter was er vooral vraag geweest naar vetten, tijdens die winter vertoonden de koolhydraathoudende voedingsmiddelen de sterkste stijgingen. 'De verklaring van dit verschijnsel zou kunnen zijn', aldus in '47 een (door dr. J. H. van Stuijvenberg en drs. C. van den Berg geschreven) artikel in het *Economisch-Statistisch Kwartaalbericht*,

'dat in deze periode de vraag vooral werd gericht op de voedingsmiddelen die het gevoel van honger wegnamen. Bovendien was het aanbod van deze producten, voor de voorziening waarvan het westen vooral op de overige delen van het land was aangewezen, na de afsluiting van het westen relatief gering.'

Maar nu het geleidelijk stijgen van de prijzen.

Daarvan heeft hetzelfde artikel in het *Economisch-Statistisch Kwartaalbericht* een beeld gegeven wat betreft de zwarte markt in Den Haag. Daar kostten aardappelen per kilo in augustus '44 f 3,50, in oktober '44 f 25, in december '44 f 45, in februari '45 f 90, in april '45 f 100, hetgeen betekende dat in laatstgenoemde maand een zwarte markt-coëfficiënt was bereikt van 1000, want de officieel vastgestelde prijs van een kilo aardappelen was een dubbeltje. Cijfers voor brood en havermout komen in dit overzicht niet voor, wèl voor tarwe (waarvan de prijs maar weinig lager was dan die van tarwebloem), rundvlees en kaas. Een kilo tarwe (officiële prijs f 0,25) liep van f 7 in oktober '44 op tot f 50 in april '45 (laatste zwarte markt-coëfficiënt: 200), een kilo rundvlees (officiële prijs f 1,60) van f 23,70 in oktober '44 tot f 60 in april '45 (laatste zwarte markt-coëfficiënt: 37½), een kilo kaas (officiële prijs f 1,75) van f 22,50 in oktober '44 tot

¹ 'Zwarte prijzen van consumptiegoederen gedurende de bezettingsjaren', *Economisch-Statistisch Kwartaalbericht*, Nieuwe reeks, I, 1 (juni 1947), p. 27.